

lata tamen secundum allegata, & probata, etsi in conscientia non obliget, non potest reus Judici positivè resistere; tum ob scandalum, tum quia tali casu Judex habet jus Sententiam exequendi, & ad id tenetur. Ita communiter Less. Sanc. contra Vict.
 Bon. Card. de Lugo, d. 4. n. 38.
 Dixi, positivè: quia reo, etiam si verè reus sit, licet, ante, & post Sententiam (quoad mortem, vel penam morti æquivalentem, v. g. perpetuum, vel carcerem) fugere. Ratio est, quia quilibet tam magnū jus habet ad vitæ suæ conversationem, ut nulla potestas humana obligare possit, ad eam non conservandam, si spes commoda ostendatur, nisi tamen bonum publicum aliud postulet. Less. l. 2. c. 3. d. 5. Unde resolvos:

1. Regulariter reo licet fugere, etiam si custos carceris grave damnum inde passurus sit, (saltem nisi juraverit se mansurum) quia utitur suo jure, & nulli facit injuriam. Filiuc. t. 40. cap. 4. n. 274.
 Azor. Less. d. 5. n. 31. nisi tamen charitas aliud suadeat, ob damnum custodis præponderans. Vide Bon. d. 10. q. 3. p. 2. n. 13. Less. l. c.

2. Multo magis licet fugere, ne capiatur, vel etiam à Ministro apprehendente, se excutere; non tamen illi vim inferre, vulnerando, percutiendo, &c. *ibid.* & Reg. l. 24. n. 4.

3. Licet etiam, saltem in foro conscientie, custodes (præciâ vi, & injuria) decipere, tradendo v. gr. cibum, & potum, ut sopiantur, vel curando ut absint; item vincula, & carceres effringere, quia cum finis est licitus, etiam media sunt licita. Et licet illi captivi per effractum parietem, simul elebantur, non tenebuntur de damno quia tantum est ejus causa per accidens, cum jure suo utantur. Nec refert, quod leges, & Magistratus quidam tales effractores graviter puniant: id enim fit, quod vel contrariam Sententiam sequantur; vel ex præsumptione, quod vim intulerint custodibus; vel quod propter bonum Reipub. ea poena statuta sit, Filiuc. l. c. Tamb. *disp. 4. q. 4. dub. 5.* ex aliis multis. Vide Cardin. de Lugo, d. 40. *sess. 4.*

4. Illis, qui non sunt Ministri Justitiæ, licet, non solum consilio juvare reum, ut fugiat, sed etiam suppeditatis instrumentis v. gr. funibus, lima, &c. quia finem alteri licitum illi suadere, & ad eundem media proponere licet. Less. l. c. *disp. 6. n. 30.* Tamb. l. c. Syl. Turr. Vaq.

5. Non tamen licet juvare in effractione carceris, ut habet communis; tum quia executio ipsa effractionis soli reo licita est, propter jus vitæ conservandæ; tum ne aliqui omnis securitas carceris pereat. Less. l. c. Bon. *disp. 10. q. 3. p. 1.*

CONSCIENTIA SCRUPULOSA,

128. SEU scrupulus, est inanis apprehensio, & hinc ortus timor, & anxietas, alscubi esse peccatum, ubi non est. Dicitur inanis apprehensio, quia oritur ex injustis, aut levibus motivis, &

est cum incertitudine, & magna formidine alterius partis, adeoque torquet animam. Nec differt à suspitione, quæ est inchoatus, & imperfectus assensus ad unam partem inclinans.

129. Causa scrupuli sæpè est ignorantia, sæpè humor melancholicus, & tunc dicitur pusillanimitas conscientia, quæ contingere solet etiam in viris doctis, præsertim quoad proprias actiones.

130. Signa conscientia scrupulosa sunt: 1. Si post peritorem, aut prudentem Confessarii judicium, non acquiescat, sed adhuc maneat anxius, & inquietus. 2. Inconstantia in mutando frequenter de eadem re judicium. 3. Frequens formarum varietas in eadem re apprehendenda. 4. Multiplicitas reflexionum impertinentium circa innumeras rei circumstantias. 5. Experientia, quod sapius talia sine gravi fundamento apprehenderit, licet quoad alienas conscientias resolutus, & intrepidus se habuerit.

131. Remedia conscientia scrupulosa sunt plura. 1. & principaliter eligere Confessarium peritum, aut virum doctum, & ejus consilio, & judicio, proprio judicio postposito, firmiter acquiescere, nec illud in examen adducere, etiam si scrupulosus sit vir doctus. 2. Evagare otium, & vagas cogitationes, quæ sunt scrupulorum fomentum. 3. Nil judicare mortale, nisi id certò sciat. 4. Scire, quod ex præteritis confessionibus nil teneatur repetere, nisi certò sciat esse mortale, aut non esse confessum; non est autem certum, quamdiu dubitat. 5. Infra requisita ad peccatum mortale.

132. Et quamplures Doctores addunt privilegia scrupulosi esse. 1. Ut non teneantur in agendo ad examen, & diligentiam tantam, quantum alii; sed ad valde mediocre. 2. Quod non teneantur confiteri dubia, sed quæ certò jurare possunt, quod commiserint, ac consenserint, & non sint confessi.

133. Ratio est, quia in scrupuloso, ex nimio timore peccandi turbatur ratio, ut non possit rectè rem examinare: & magis turbatur, quanto magis in illa anxietate perdurat; non tenetur autem quis integritatem materialem confessionis procurare cum tanto damno anxietatis perpetuæ: imò cum periculo majoris mali, nam si contemnendo scrupulos per præfata remedia se exponit scrupulosus ad aliquod periculum peccati materialis, illum non contemnendo se exponit majori periculo, nempe periculo quam plurimum peccatorum formalium; nam scrupulosus suis scrupulis innumeras obligationes indebitas sibi efformat, quas non habet vir sani intellectus; & ita dum est anxius in vitandis peccatis, eadem via ad illa se exponit, quoniam suæ humanæ fragilitati ad labendum obnoxius innumera præcepta, non vera, multiplicat.

134. Quæ ratio est maxime à scrupuloso attendenda, quia est efficacissimum remedium, ut ex se scrupulos omnino deponat.

135. Non deposita, sed stante conscientia scrupulosa, si non judicet quis esse scrupulum, peccat, si-

CAPUT II.

DE LEGIBUS, ET PRÆCEPTIS in genere.

Regula externa actuum humanorum.

QUID, ET QUOTUPLEX SIT LEX?

141. **L**EX est voluntas ejus, qui præest populo, debet promulgata, cum intentione obligandi subditos.

142. Dividitur in naturalem, & positivam: naturalis est voluntas Superioris præcipientis, vel prohibens id, quod judicat habere convenientiam, aut disconvenientiam ex propria natura terminorum, quæ pro ut est in mente divina, dicitur lex æterna; pro ut autem inferitur nobis per lumen naturale, dicitur lex naturalis. Positiva est voluntas Superioris, præcipientis, vel prohibens id, quod non judicat habere convenientiam, aut disconvenientiam ex natura propria terminorum. Quæ, si est voluntas divina, dicitur lex positiva divina; si humana, dicitur lex positiva humana.

143. Unde lex positiva à naturali differt, quia in naturali objectum ex se, & ab intrinseco habet, quod sit conveniens, aut disconveniens, bonum, aut malum, in lege verò positiva objectum solum à voluntate Superioris habet, quod sit conveniens; aut disconveniens, & quod sit obligans. Hinc lex naturalis est indispensabilis, talis est præcipientis amorem Dei, & veracitatem, prohibens verò odium Dei, & mendacium, quia amor, & veracitas sunt ab intrinseco bona; odium Dei, & mendacium ab intrinseco mala, ita ut Deus non possit mendacium præcipere. Lex verò positiva est dispensabilis, sive divina sit, ut lex quadragesimalis jejunii, sive humana de jejuniis vigiliarum, & quatuor temporum. Indè necessario debuit Deus prohibere mendacium, liberè tamen potuit non prohibere esum carniū, & non præcipere quadragesimalis jejunii, & sic esus carniū est malus, quia prohibitus; mendacium verò est prohibitum, quia malum.

144. Lex igitur positiva humana est voluntas superioris humani debet promulgata, cum intentione obligandi, non præsupponens judicium de convenientia, aut disconvenientia rei ex natura terminorum.

145. Hæc, alia est Eccllesiastica, quæ est à Superiore Eccllesiastico, alia secularis, quæ à Superiore Seculari.

146. Quando lex civilis opponitur canonice, observanda est canonica; quia Ecclesia abrogare potest leges civiles, non è contra.

147. Subjectum legis est homo subditus, rationis capax. Hinc infideles non ligantur legibus Eccllesiasticis, quia non sunt subditi Ecclesie; bene verò legibus naturalibus, & divinis.

sive contra, sive juxta eam operetur; quia tunc transit in conscientiam erroneam vincibilem, ac proinde eodem modo est de ea discurrendum. Vide à num. 9. At si puter involuntarias actiones, aut omissiones contra præcepta esse peccata, non peccat, quia non sunt libera, & repugnat peccatum, quin sit voluntarium, & liberum.

136. Licet autem operari cum conscientia scrupulosa, seu manente scrupulo, si judicetur esse scrupulus, & contemnatur; nec tunc quis dicitur operari contra conscientiam, quia conscientia scrupulosa non est verè, & propriè conscientia, nisi transeat in erroneam, sed est umbra conscientia, utpotè falsis, aut insufficientibus motivis innixa; hinc qui ex præmissis signis, vel ex Confessarii judicio sufficienter scit, se esse scrupulosum, prudenter contra scrupulum agit: imò illum debet firmiter contemnere, & resolutè, ac intrepidè contra eum operari, ut satis constat ex ratione præmissa; eo maxime quia major est scrupulosa materia, & contemnatur; nec scrupulus excludit judicium practicum probabile, aut certum, quod contra eum sit operandum. Et tunc conscientia scrupulosa transit in conscientiam rectam, non ratione sui directè consideratæ, sed ratione ultimi judicii practici supra illam reflexi, quo scrupulum patiens, judicat licitè, & prudenter suam conscientiam scrupulosam cognitam, esse firmiter contemnendam, & contra eam operandum, quod judicium practicum est rectum; & moraliter certum; adeoque dicitur conscientia recta, & dictamen prudens contra imprudens.

137. Si probabiliter judicetur esse scrupulus, nec tunc conscientia scrupulosa transit in conscientiam probabilem, adeoque est uti de ea discurrendum.

138. Demum, qui est ita perplexus, ut utrumque oppositorum judicet esse peccatum, & non cognoscat esse scrupulum, vel quia non habet quem consulat, vel quia ignorat præfata remedia, vel quia est ita scrupulosus, ut iis non obstantibus, adhuc maneat dubius, an id scrupulus sit, nec ne, ac proinde se resolvere nesciat; tunc conscientia scrupulosa transit in conscientiam dubiam, adeoque est uti de ea discurrendum, ut à num. 117: debes igitur eligere id, quod minus tibi obligare videtur. Quod si neque valeas discernere quod ex duobus appareat minus; tunc potes eligere quod vis, quia cum necessarium sit rem facere, vel omittere, ex necessitate peccares, quod implicat. Vide n. 31. & 70.

139. Ceterum præmissæ doctrinæ, ac rationes sunt tantæ virtutis, & claritatis, ut minime verisimile sit, quod intellectus, iis attentis, non valet faciliter per se resolvere, nisi dicas eum rationis expertem.

140. De conscientia tractant Scotus in 2. *disp. 39. q. 2.* Maltrius in *Theol. Moral. disp. 1. Busemb. lib. 1. tract. 1.* Diana p. 2. *tr. 13. p. 4. tr. 3.* & alibi. Bonac. *rom. 2. à pag. 140.* Tamb. *tom. 1. lib. 1. cap. 3.* Cardenas de *dubio, & opinione probabilis.* Caltronal. *tom. 1. tract. 1.*

DE OBLIGATIONE LEGIS.

148. **U**T lex obliget, si requiruntur conditiones, 1 ut sit à Superiore, 2 iusta, 3 ob bonum publicum, 4 debite promulgata, 5 & acceptata. Vide n. 193. & 199.

149. Ut obliget sub mortali, requiruntur duo simul, Legislatoris intentio, & materiæ capacitas. Hinc potest rem gravem sub levi culpa præcipere, minime rem levem sub gravi. Vide tom. 2. num. 12.

150. Lex positiva humana, tam Ecclesiastica, quam Sæcularis, potest in conscientia obligare, ex illo Pauli cit. num. 42.

151. Debent tamen Superiores esse moderati, & non faciles in multiplicandis legibus præceptivis sub mortali obligantibus; ac proinde in mente habeant illud Matth. 23. *Alligant onera gravia, & imporbabilia, & imponunt ea huminis hominum, digito autem suo non lunt ea movere.* Et D. Thom. p. 2. q. 107. art. 4. apud Tamb. in Met. Missæ, lib. 3. s. 8. num. 15. in quibus quidem legibus humanis etiam Augustinus Ep. 119. cap. 19. ait, esse moderationem attendendam, ne conversatio fidelium onerosa reddatur, & infra: *Qui Religionem nostram servilibus premiis oneribus, adeo, ut tolerabilior sit conditio Judæorum, qui legalibus sacris, non humanis præsumptionibus subjiciuntur.* Et D. Amb. in Psal. 118: *Sunt etiam in nobis, qui habent timorem Dei, sed non secundum scientiam, statuentes duriora præcepta, que non possint humana conditio sustinere.* Vide de casibus reservatis.

152. Qui scit legem prohibentem, sed non penam, in foro exteriori obligatur ad illam, nisi faciat constare ignorantiam.

153. Regule, & constitutiones Religionum non obligantes ad peccatum, non sunt leges propriè dictæ.

154. Lex non prohibens actum, sed solum irritans, non ligat ad culpam; unde non peccat, qui professionem, aut matrimonium gravi metu init, licet sint irrita, item non peccat filia renuntians hereditati paternæ, nec uxor alienans fundum dotale de licentia mariti, & tamen hi contractus irritantur. Leges enim hos contractus irritantes sunt conditæ in favorem. Mendo verb. Lex, n. 23.

DECRETUM IRRITANS

155. **A**fficit ignorantem quoad nullitatem actus, quia lex tenet ex parte formæ actus, juxta dicta de imped. Matrim. minime quoad penas, Fagnanus in 1. lib. Decret. in cap. Non sine, de Abstr. n. 51. Donat. tom. 1. part. 1. tract. 9. claus. 12. num. 12.

156. Particulæ irritantes sunt: *Inane, Nullum, Irritum, Invalidum, &c. si, si aliter contigerit attendari, fieri, &c.*

QUÆRES:

157. An hæc clausula: *Aliter fieri non possit: sit irritativa?*

NON esse irritativam, tenent plures apud Pelliz. quia potest habere bonum sensum, videlicet: *Aliter fieri non possit licite, & odia sunt restringenda.* Dico rectius, cum Fagnano in 1. lib. Decret. cap.

Causam 8. de Elect. n. 20. ad 34. regulariter esse irritativam: esse autem solum illicitativam, quando aliter resulteret sensus absonus legis.

Prima pars probatur; quia per talem clausulam non solum prohibetur actus, sed adimitur potestas, & facultas ad actum; nam particula *Non*, cum sit malignantis naturæ, quidquid post se invenit, destruit, unde apposita supra *potest*, destruit potentiam, adeoque reddidit rem de jure impossibilem, & inde actum nullum.

Secunda pars probatur; quia leges non patiuntur clausulam ipsi diffonam. Et tunc esset, quando ex verbis legis colligeretur, eam velle actum stare; & tunc *ly. Non possit* æquivaleret *ly. Non debeat.*

158. Declarat Fagnanus exemplo. In Bulla enim Gregor. XV. *Æterni Patris Filius, &c.* pro electione Summi Pontificis, inter alia in §. *Magna itaque*, decernit: *Electio nem aliter fieri non posse, quam in Conclavi, & eo clauso, ac post celebratum prima die Sacrosanctum Missæ solitum sacrificium.* Et tamen Missæ celebratio non requiritur ad valorem, nec id intendit Pontifex; nam infra in §. *Quod si electio*, ubi ponitur forma electionis cum clausula decreti irritantis, præfatam requiritur non repetitur; ex quo clare colligitur, Pontificem non apposuisse illam clausulam; fieri non posse, pro forma decreti. Ita Fagnanus.

STYLUS CURLÆ

159. **M**agnam facit auctoritatem, sed non obligat ubique, nisi fit aliqua Constitutione Papæ roboratus. Mendo cit. num. 57. Et specialiter id docet Donatus tom. 1. part. 1. tr. 13. q. 17. n. 26. de Stylo Curia, seu S. Penitentiarie absolvendi, & dispensandi cum Religiosis, in casibus, super quibus ex privilegiis possunt Superiores Regulares, dicens id fieri ad majorem cautelam; vel quia recurrens potestatem sui Prælati ignorat.

PUERI

160. **A**n te usum rationis, qui communiter esse potest septennium, nullis ligantur legibus. Post usum verò rationis obligantur præceptis naturalibus, divinis, & Ecclesiasticis contendi semel in anno, abstinendi à carnibus, ovis, & lacticiis diebus vetitis, &c. Vide de casibus reservatis, & de excom.

LEGISLATOR.

161. **L**eges, quæ æque congruunt Legislatori, & subditis, etiam Legislatorem, seu Principem obligant, non vi coercitiva, & quoad penam, sed vi directiva, & ad culpam, ex vi juris naturalis, quod caput debeat se conformare cum membris, & suo exemplo subditos ad observantiam promovere; nisi secum dispense, aut facultatem secum dispensandi alteri deleget, sicut potest cum subditis. Mendo cit. n. 24.

VAGLI

162. **Q**UI scilicet nullibi domicilium habent, tenentur legibus specialibus loci, ubi sunt; alias nullis legibus localibus ligantur. Mendo. Unde cum illis potest

Superior loci dispensare, cum alium Superiorem non habeant. Busemb. lib. 1. tract. 2. cap. 2. dub. 3. cum pluribus negat, vagos ad illas teneri; quia non sunt subditi: nec (ait) est absurdum, quod nullis specialibus locorum præceptis, sed solum juris communis teneantur.

ADVENÆ, PEREGRINI, ET VIATORES.

163. **S**i non venerint animo habitandi majori parte anni, sed recedendi, non obligantur legibus, & consuetudinibus specialibus loci, nisi non observando generent scandalum; & sic, si ad sit ibi præceptum jejuniis, abstinendi à carnibus, &c. non peccant non jejunando, & comedendo carnes, nisi scandalum causerent. Fagnanus in lib. 3. Decret. cap. Constitutum 2. de Observ. jejuniarum, cum pluribus. Vide de casibus reservatis.

Nec tenentur ad leges locales sui domicili, dum transeunt per loca, ubi illæ non observantur; quia sunt leges afixæ loco. Alloza verb. Lex, cum Suarez 3. part. 9. 24. art. 8.

164. Loquendo autem de legibus, & præceptis communibus, alio modo est discurrendum; unde ait Busemb.

Si domi tue consuetudine devotum sit alicui præcepto juris communis, & alio vendas, ubi illud viget, eodem obligaberis. Ratio est, quia lex juris communis est universalis, & obligat omnes sine ordine ad locum.

Adducit exemplum: Si Hispanus transeat per Galliam, aut Mediolanensis transeat per Romam, non potest ille ibi Sabbatis veteri interstinis animalium, uti in Hispania: Nec iste primis quatuor diebus Quadragesimæ, comedere carnes, uti Mediolani, quia privilegium illud non est personale, sed locale; & jus commune de abstinentia à carnibus illis diebus obligat omnes sine ordine ad locum.

E contra: Civis Galliarum, si transeat per Hispaniam, & Civis Romanus per Mediolanum, potest ille Sabbatis interstinis animalium veteri: & iste potest primis quatuor diebus Quadragesimæ comedere carnes; quia tunc valet privilegium locale quo frui possunt omnes, qui in loco morantur. Unde Peregrini non tenentur præceptis juris communis, si non sint in usu in loco, ubi morantur. Ita Busemb. & Mendo.

CLERICICI

165. **T**enentur servare leges civiles, quæ non sunt contrariæ juri Canonico, nam jus Canonicum est correctivum juris civilis, in quod adversatur.

REGULARES

166. **T**enentur servare seita statuta ab Episcopo, ex Trid. sess. 25. cap. 12. At non tenentur ad recitandum officium Clericorum. Item tenentur ad vota, & jejunia statuta ab Episcopo, nam cum sint partes populi, tenentur toti corpori se conformare.

167. Non tenentur Mendicantes Synodo Diocesana interesse, nec ejus statutis ligantur; quia celebratio Synodi Diocesana est unus ex actibus Jurisdictionis, & auctoritatis ordinariæ Episcopi; Regulares autem Mendicantes sunt exempti à jurisdictione ordinariæ Episcopi, & subduntur Capitulis Generalibus.

Nisi sint Curati, seu Parochi; quia tunc tenentur ratione Curæ Parochialis, & ejus jurisdictioni subduntur, quoad ea, quæ Parochiale Curam, & Sacramentorum administrationem concernunt, ex Trid. sess. 25. cap. 11. Fagnanus in 1. lib. Decret. cap. Quantum 7. de Officio Ordinarii, num. 51. Et tamen subduntur quoad vim directivam. Mendo in Epir. verb. Lex, num. 28. & Alloza verb. Lex, sect. 3. num. 3.

168. Superiores vero, & Religiosi parvorum Conventuum vocati tenentur Synodo Diocesana interesse, ejusque statutis ligantur; nam ab Immo. X. 10. Febr. 1654. & Alex. VII. 30. Martii 1661. Jurisdictioni Ordinarii subduntur, ita ut ligentur legibus suorum Prælatorum, & Episcoporum, & ab utriusque visitari, corrigi, & puniri possint; adeoque erga illos jurisdictioni Episcoporum, & Prælatorum Regularium sit cumulativa, ut detur locus præventioni.

169. Conventus parvus est ille, in quo actu non degunt de familia sex saltem Religiosi, quorum quatuor sint Sacerdotes Immo. X. cit. & declar. S. Cong. die 29. Novemb. 1657. apud Lantusam verb. Conventus 13. & 14.

SYNODUS PROVINCIALIS

170. **N**ihil potest statuere contra Concilium Generale, & Regularium privilegia, Fagnan. in 1. lib. Decret. in cap. Quod super his, num. 14. & 28. de Major. & Obd.

171. Huc liceat asserere, quæ religiose refert P. August. Mathænci in Officiali Curia de Exemptione, &c. à num. 46. ad 49.

Tandem in favorem Religiosa humilitatis, dicendum, quod quamquam Regulares sint exempti à jure jurisdictionis Episcopalis, à jure tamen reverentialis non eximuntur, sed sub mortali ad reverentiam Episcopis exhibendam teneri, tradit Peyr. s. 24. ad Const. 26. Leonis X. incipit. Dum intra, in qua s. 24. Pontifex ipse sic Regulares alloquitur: *Esistam insuper Fratres in virtute sanctæ obedientiæ monemus (hoc est præcipimus) ut eosdem Episcopos loco Sanctorum Apostolorum subrogatos, pro debita, & nostra, ac Apostolica Sedis reverentia, congrua honore, & convenienti observantia venerentur.*

Et Episcopus monet: *Ipsos quoque Episcopos hortamur, ac per viscera misericordie Dei nostri requirimus, ut Fratres ipsos affectu benevolæ prosequentes, charitative tractent, ac benigne foveant, seque illis minime difficiles, aut duros, vel morosos, sed potius faciles, miseres, propitios, plaque misericentia liberales exhibeant, ac in omnibus prædicatis, tanquam in agro Domini cooperatores, eorumque laborum participes, prompta benignitate recipiant, eorumque jura omni cum charitate custodiant, atque defendant.*

Et Clement. Frequens, de excessibus Prælatorum, enunciatis triginta gravaminibus illatis per Prælatos Religiosos. Verum, Episcopos non hortatur. — sed eis præcipit, ut Religiosos charitative tractent, & foveant, & sua jura, & privilegia inviolabiliter servant. —

Quibus, sive Episcopis, sive exemptis, in materia dilectionis subsidium, sensum Concilii Generalis Vienens. per infrascripta exhibeo.

Verum quia una est (sunt verba textus) Regularium, & secularium, Prælatorum, & subditorum, exemptorum, & non exemptorum universalis Ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur, quorum omnium unus est Dominus, una Fides, & unum Baptisma; decet, ut omnes qui ejusdem sunt corporis unius etiam sint voluntatis: & sicut Fratres adinvicem vinculo charitatis sint adstricti: Decet igitur, ut & Prælati, & alii, tam exempti, quam non exempti, suis juribus sint contenti, & alter in alterius injuriam non proflitat, seu jacturam. Clement. allegat.

172. Insuper fas fit mihi, ut Illustrissimis Prælatibus, post eorumdem humillimam sacram vestium deofcultationem, proponam verba Fagnani in relato 1. lib. Decr. cap. Quod super his 9. de Major. & obed. num. 29. ut sequitur.

In primis autem dedecet ea privilegia violari ab Episcopis, quibus Regulares subserviant, & Coadjutores existunt, in predicatione verbi Dei, in Sacramentorum administratione, & in ceteris, que ad salutem pertinent animarum, ut habetur in cap. ex auctoritate 16. quæst. 1. & docet S. Thom. in 2. 2. quæst. 187. art. 1. vers. Sed contra, & quæst. 188. art. 4. Quapropter Hofi in cap. Inter cætera, num. 16. vers. Hodie tamen supra, de Offic. Ordin. Exaggerat valde dolendum, quod Episcopi non agnoscant, Regulares esse Coadjutores suos, adficiens, Paraclytum providere per Ordines Predicatorum, & Minorum; licet non omnes capiant verbum istud, cuius dictum referuntur ibidem Joan. Andr. num. 10. vers. Dicit demum: qui idcirco, num. 11. in verb. Cooperatorum; conquiratur, quod Episcopi nostri temporis adficiunt parietes, & subtrahant columnas, &c. Card. num. 3. & Sylvest. in verb. Episcopus, num. 12. vers. Decimo quæritur.

QUÆRES I.

173. Quando lex obliget sub mortali?

Certum est 1. nec legem purè directivam, nec omnem præceptivam obligare sub mortali; quia plura videmus in legibus verba præceptiva, quæ solum obligant sub veniali; unde verba præceptiva debent esse talia, ut ex communi fidelium usu arguant intentionem Legislatoris de obligando sub mortali. Talia sunt hæc verba: In virtute sanctæ obedientiæ, sub obestatione divini iudicii, sub indignatione Apostolorum, &c. sub pœna maledictionis Dei, sub stricto Dei iudicio, in virtute jurjurandi, &c.

174. Certum est 2. legem latam sub pœna excommunicationis majoris latæ Sententiæ obligare sub mortali, minimè latam sub excommunicatione minori; quia illa non incurritur, nisi ob mortale, illa ob veniale.

175. Difficultas est de aliis pœnis.

Prima Sententia affirmat, omnem legem pœnalem obligare sub mortali, tam civilem, quam Ecclesiasticam; si materia sit gravis; quia superior intendit obligare omni efficacia modo, quo potest, & sic tam ad pœnam, quam ad culpam gravem. Quod quamplures negant de lege civili, quia Superiores seculares non solent obligare, nisi ad pœnam temporalem, minimè ad culpam gravem, nisi id expressè exprimant; & consuetudo est, ut subditi nullum sibi scrupulum de transgressione legum civilium faciant.

176. Secunda Sententia tenet, nullam legem civilem pœnalem obligare sub mortali, sed ad solam pœnam temporalem, nisi expressè culpam gravem explicet; idque ob rationem jam relata.

Item tenet, nullam legem Ecclesiasticam pœnalem, excepta pœna excommunicationis latæ Sententiæ, sive pœna temporalis, puta thremium, carceris, inhabilitatis ad officia, privationis vocis activæ, ac passivæ, &c. sive pœna fit spiritualis, puta suspensionis, interdicti, irregularitatis, &c. sive lata, sive ferenda, & excommunicationis ferendæ, esse signum obligationis mortalis; nisi quando talis lex, ex communi usu fidelium, & consuetudine est acceptata, ut obligans sub mortali, quod debet certo constare, nam in dubio standum est pro libertate; vel nisi quando talis lex exprimit culpam mortalem, vel expressè, ut si dicat: Sub pœna peccati mortalis. Vel per verba æquivalentia, num. 173. relata.

Cujus ratio est, quia allatæ pœnæ possunt incurri ob veniale, imò irregularitatis, & privatio sepulture aliquando sine ullo peccato, ut patet in interdicto locali de eo, qui non dedit causam interdicti, & tamen Ecclesiastica sepultura privatur. Cum igitur hæc pœnæ possint explicari pro mortali, & pro veniali culpa, & in odiosis, ac in dubiis benignior interpretatio fit faciendâ, standum est pro libertate, quod afferant venialem, nisi aliud expressè constet, aut consuetudo dicat: ut in abstinentia à lacticiis, diebus Quadragesimæ, & quam quidem ex legitima fidelium consuetudine sub mortali obligantur. Ita Valentia, & Tamb. cit. cum aliis apud ipsos.

177. Probabilior autem est prima Sententia, præsertim de lege pœnali Ecclesiastica, & de pœna spirituali lata; quia non est verisimile, quod Legislator condat legem ob bonum publicum sub pœna gravi, & in materia gravi, & non intendat obligare sub culpa gravi, cum pœna fundetur in culpa.

178. Hoc autem locum habet in legibus propriè dictis, minimè in simplicibus ordinationibus, & directionibus, quales sunt Religionum Constitutiones, de quibus loquens D. Thom. 2. 2. quæst. 186. art. 9. ritè advertit, non omnia, que in lege humana continentur, tradi per modum præcepti; sed multa per modum simplicis ordinationis obligantis ad solam pœnam.

Quod etiam (ait Maltrius) in pluribus legibus

civilibus potest habere locum, quando nec ex Legislatoris declaratione, nec ex pœnæ qualitate, nec ex damni publici gravitate potest clarè dignosci, an lex aliqua pœnalis obliget sub culpa: tunc quidem potest quis in favorabilem partem interpretari, nimirum non esse tam legem, quam ordinationem obligantem ad solam pœnam; talis est lex, quæ dari solet in ordine ad moderatum usum vestium, ad differentiam legis præcipientis ne extrahatur è Regno triticum, arma, &c.

QUÆRES II.

179. An lex pœnalis obliget ad pœnam statim subeundam?

R. Esp. affirmative, si pœna non requirat actionem, sed consistat in passione, ut pœna irregularitatis ex delicto, non petendi debitum ob supervenientem asinitatem.

Negative, si pœna actionem requirat, v. gr. solutionem pecuniæ, exilium, &c. Tunc enim non tenetur subire pœnam ante Judicis Sententiam, nisi expressè in ipso jure statatur, ut statuitur contra eum, qui obtinuit beneficium Parochiale, nimirum, quod si intra annum suâ culpâ non ordinetur, teneatur illud dimittere. Mendo verb. Lex, num. 32. Quiritè addit.

180. Aliquando tamen benigne exponuntur leges pœnales, ut intelligatur, ipso facto incurri pœnam, id est statim, ac à iudice declaratum fuerit delictum, aliàs delinquens teneatur suum delictum declarare, ut pœnam subiret, nempe simoniacus suam simoniam, si post eam commissam renuntiaret Beneficia, & hereticus sua delicta, si bona ipse traderet Episcopo, & his similia. Nec frustra apponitur in lege pœnalis clausula: Ipso facto incurrenda. Etenim sonat, post Judicis declarationem de commisso delicto, non requiri aliam Sententiam circa pœnam subeundam, sed tunc ipso facto eam, qua in lege designata est, subire debere.

QUÆRES III.

181. An actus interni subdantur legi humana Ecclesiasticæ?

ET primò quoad actus purè internos, qui externos non concernunt, mihi verius est dari in Ecclesia, nedum potestatem jurisdictionis, & voluntariam, quæ in hominis utilitatem, & ad ejusdem petitionem exercetur, qua super votis, & juramentis purè internis dispensat; verum etiam potestatem legislativam, & coactivam, quamvis nonnulli eam de facto negent esse Ecclesiæ communicatam.

Ratio est, quia potestas supra proprias oves fuit à Christo Ecclesiæ communicata illimitatè absque ulla restrictione: Pæste oves meas: quodcumque ligaveris, &c. adeoque non debet gratis, & ex pura congruentia restringi ad actus externos. Tum quia Ecclesia per se respicit forum conscientiæ, & ad eam spectat dirigere in viam salutis æternæ, & curare de mediis ad eam conducentibus, qualia sunt, non solum actus externi, sed etiam interni.

182. Hinc Innoc. XI. & Alex. VII. plures opiniones damnant, imò prohibent ad praxim deduci, quæ spectant ad solos actus internos: tales sunt. 1. Prop. Alex. de Actu fidei, &c. & Innoc. 5. 6. 7. de Actu dilectionis Dei. 10. & 11. de Actu interno dilectionis proximi. 13. 14. & 15. de Desiderio mortis proximi. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. & 23. de Actu fidei. Et Comil. Trid. sess. 13. in Decret. de SS. Eucharistia, interdicti, ne de SS. Eucharistia credatur aliter, quam in Decreto definitur; credere autem est actus purè internus. In Ecclesia igitur, nedum est possibilis, sed etiam de facto datur potestas legislativa directâ in actus purè internos.

183. Verum tamen est in exercitio, & praxi non semper actus purè internos cadere sub lege, sed solum quando præceptum expressè, & directè illos intendit, quod constare debet ex verbis præcepti; nam regulariter Ecclesia non solet præcipere actus purè internos: hinc hæresis purè mentalis, esto possit directè cadere sub lege, & censura Cænæ, de facto non cadit, quia lex de hæresi formali externa loquitur.

184. Secundò est actus internus per se conjunctus cum externo, in quantum est necessarius, ut ponatur entitas physica actus externi, & ut actus externus sit humanus, & isti nedum indirectè (ut volunt quamplures) sed etiam directè cadunt sub potestate legislativa Ecclesiæ; imò ita est in praxi; Ecclesia enim præcipiendo recitationem officii, auditionem Sacri, &c. præcipit directè complexum, seu actum mixtum ex actu externo recitationis, & actu interno volitionis ejus; præcipit namque actum humanum, seu liberum, ad quem est necessaria volitio libera; adeoque directè præcipit, tam recitationem, & auditionem externam, quam ejus volitionem internam. Hinc lex humana præcipientis actum externum humanum, indirectè prohibet voluntatem efficacem violationis sui.

185. Hac ratione peccat mortaliter peccato interno, qui decrevit omittere Divinum Officium, aut auditionem Sacri die festo, etiam si postea mutata voluntate recitet, aut audiat Sacrum, quia ejus volitio cadit sub præcepto Ecclesiæ; quatenus necessariò requiritur, ut recitatio, & auditio sint actus humani.

186. Tertio est actus internus necessarius, ut actus externus habeat honestatem moralem, in quantum primariò illum constituit in esse morali alicujus virtutis. Et isti pariter nedum indirectè (ut volunt plures) sed etiam directè cadunt sub potestate legislativa Ecclesiæ; imò ita est in praxi, quia Ecclesia, cum habeat suas oves dirigere ad vitam æternam, ad eam spectat providere de mediis aptis, ac proinde non tantum potest præcipere actus externos humanos, sed etiam ut involventes aliquam honestatem, & bonitatem moralem alicujus virtutis; & tunc directè præcipit totum complexum ex actione externa humana, & ex actu interno constituyente illam in esse honestatis ab Ecclesia intentæ, & sine quo honestatem non haberet.

Hac

187. Hac ratione non satisfacit quis præcepto annuæ confessionis, per confessionem voluntariè nullam, nec præcepto communionis in Paschate per communionem sacrilegam, quia Ecclesia præcipit confessionem veram, quæ scilicet habeat honestatem virtutis penitentiam, & reconciliare peccatorem cum Deo, qualis non est confessio ficta, & voluntariè nulla: unde eo præcepto Ecclesia directè præcipit actum externum confessionis, & actum internum veri doloris de præteritis culpis, & veri propositi de futuris vitandis; quia hic actus internus est necessarius ad honestatem confessionis ab Ecclesia intentam, & eam primariò constituit in esse virtutis penitentiam.

De communiōne etiam habetur in cap. *Omnis ariusque sexus: Suscipientes reverenter ad minus in Pascha Eucharistia Sacramentum*: Et in Trident. *sess. 3. cap. 7. Cavere ille debet, ne absque magna reverentia, & sanctitate ad id percipiendum accedat*. Vide Prop. 14. ab Alex. VII. *damm. & Prop. 55. ab Innoc. XI. damn. p. 2. & 5.*

188. E contra, hæresis purè externa non subiacet excommunicationi Bullæ Cœnæ; quia lex sub excommunicatione prohibet veram hæresim, ad quam constituendam necessariò requiritur error in intellectu quam pertinacia. Vide tom. 2. num. 258. & 281.

Quartò est actus internus, qui licet afferat aliquam honestatem moralem actui externo, supponit tamen illum jam primariò constitutum in esse morali alicujus virtutis: unde actus internus non dicitur necessarius ad honestatem actus externi, sed illi conferre honestatem, & bonitatem accidentalem, & isti etiam directè cadunt sub potestate legislativa Ecclesiæ, licet nonnulli negent. Apertè sequitur ex rationibus prima, & tertie assertionis, num. 181. & 184.

189. Verum tamen est in exercitio, & praxi, non semper cadere sub præcepto, & lege; sed solum quando constat præceptum expressè eos intendere, ut in simili dixi num. 183. de actibus purè internis.

190. Hac ratione satisfacit præcepto jejunii quatuor temporum, & aliis Ecclesiasticis, qui jejunat, etiam non jejunet ob motivum obtinendi fructus à Deo, quia independentèr à tali motivo, jejunium habet bonitatem primariam ex proprio objecto, nempe temperantiæ, & macerationis, quæ primario ab Ecclesia intenditur. Tum quia Ecclesia non præcipit expressè aliam honestatem accidentalem, sed præcipit substantiam jejunii; idem pariter de aliis præceptis Ecclesiasticis, unde illis satisfacit, qui ponit substantiam actus cum sua honestate substantiali, seu primaria ex objecto.

191. Pari ratione satisfacit præcepto jejunii, si jejunes intendens macerationem, sed concomitantèr, aut consequenter habes affectum vanæ gloriæ; quia malitia illa est accidentalis, atque concomitans, & actus jam retinet honestatem primariam temperantiæ: ex suo objecto, quam Ecclesia intendit.

192. Si verò, urgente aliqua necessitate patriæ,

v. g. fame, bello, &c. Superior præcipiat, ut subditi jejunent, & ut jejunium applicent Deo in patriæ levamen, ad id tenentur subditi, nedum jure naturali charitatis, sed vi præcepti, si Superior obligare intendat sub culpa. Hinc subditi sub mortali tenentur Missam juxta Superioris intentionem applicare, ex vi præcepti obedientiæ.

QUÆRES IV:

193. *An lex non acceptata obliget in conscientia?*
Certum est 1. præceptum actuale, ut obliget, non spectare subditi acceptationem, quia Superior Ecclesiasticus habet jus præcipiendi in materia sibi subordinata, independentèr à consensu subditi. Unde difficultas est de lege propriè dicta, permanente.

194. Certum est 2. populum peccare mortalitèr, si sine rationabili causa non acceptet legem sub mortali obligantem. Habetur ex illo Pauli ad Rom. 13. *Qui resistit Potestati, Dei ordinationi resistit; & qui resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.*

195. Dico, legem non acceptatam obligare: Quia quando dicitur, quod lex non acceptata non sit valida, non est sensus, quod acceptatio subditorum det Superiori potestatem ad legem edendam; nam Summus Pontifex, & cæteri Prælati inferiores habent potestatem condendi leges independentèr à populo, ut liquet ex relato loco Pauli: *Omnis anima Potestatibus sublimioribus subdita sit*. Unde possunt legem condere populo invito, nisi Prælati inferiores quoad hoc limitentur à Papa. Sed solum id dicitur ex rationabili interpretatione voluntatis Legislatoris: rationabiliter enim interpretatur, voluntatem Superioris non esse, ut velit infringere subditos, si ipsi rationabilem, & justam habeant causam non acceptandi. At non rationabiliter interpretatur, eum non velle ligare subditos, si subditi sine rationabili causa, sed ex proprio libito acceptare non velint: imò tunc rationabiliter præsumitur Superior in subditos ritè indignatus.

196. Hinc concluditur, quod lex sine rationabili causa non acceptata, non cesset obligare, præsertim, si Superior in se pro legis acceptatione, & observantia. Vide Prop. 28. ab Alexand. VII. *damm. pag. 2.*

197. Si lege non acceptata, Superior non in se pro acceptatione, & observantia, tunc contra eam habet locum præscriptio, & consuetudo, ut in num. 153. sive superior sciat, sive nesciat. Nunquam introduci potest consuetudo contra legem, Superiore instante, & urgente pro observantia legis. Vide n. 248.

198. Si petas, an toto tempore medio intra decem, aut quadraginta annos, peccent subditi, qui contra legem, consuetudinem introducunt? Affirmat Bonac. quia cum adhuc consuetudo non sit firmata, viget lex; negant Becanus, Maltrius, & alii, afferentes, *subditos esse tutos in conscientia quando consuetudo ita invaluit, ut plerique etiam boni viri eam sequantur*. Quia tunc rationabiliter præsumitur, de Superioris benignitate, quod non velit, nec patiat sub-

subditos per multum tempus in mala conscientia permanere, & tempus pro consuetudine fundanda requiritur, præsertim pro foro externo, ut in eo vim habeat.

199. Et Bufemb. addit: Si post longum tempus videant non observatam, credere possunt esse sublatam per præscriptionem.

Sola igitur lex ex rationabili, & justa causa à majori parte Communitatis non acceptata non obligat. num. 195.

200. Dicta etiam locum habent pro legibus à Principibus absolutis latis cum intentione obligandi ad mortale, quorum aliqui, licet eligantur in Principes, & Reges ex consensu Populi, electi autem sunt ab eis independentes quoad leges ferendas, non enim supponunt electi cum conditione, & conventionè, ut leges non condant sine consensu, & acceptatione populi.

QUÆRES V:

201. *An Abbatissa, vel Priorissa possit imponere suis Monialibus præcepta obligantia ad mortale?*

Certum est cum com. posse imponere præcepta obligantia ad mortale, si materia sit gravis, aut ad veniale, si materia sit levis, loquendo de præceptis temporalibus, quæ scilicet concernunt finem temporalem, & politicum, nempe rectam Monasterii gubernationem quoad bonum pacis, disciplinæ, observantiæ, & conservatiōis familiæ.

Ratio est: quia Abbatissæ competit potestas civilis, & politica, & economica, & domestica, uti matrifamilias; & major, quam matres habent respectu filiorum; quia ei competit virtute Regulæ, & subjectionis à Sede Apostolica approbatæ; unde potest imponere præcepta spectantia ad domesticam gubernationem obligantia ad culpam gravem, aut levem, ne pax, disciplina, observantia, & conservatio familiæ corrumpatur.

202. Hinc potest præcepta imponere, ne Moniales litteras, aut donaria recipiant, ne ad crates colloquendum cum extraneis accedant, ne è speculis, seu fenestris cum extris per viam transeuntibus colloquantur (quod quidem scandalum esse solet), aut ibi actus irreligiosos, & immodestos habeant.

203. Difficultas est de præceptis spiritualibus ordinatis scilicet ad finem spirituales, seu supernaturales.

Et quidem de illis negat Pelliz. *de Mon. c. 4. sect. 3.* Diana p. 5. tr. 9. *ref. 16. uterque Ledasina*, & quamplures apud eos, quia Abbatissa, utpote femina, est incapax potestatis, & jurisdictionis spiritualis in suas subditas, sed habet solum civilem, & politicam, uti matrifamilias in ordine ad gubernationem domesticam; adeoque non posse præcipere Moniali, uti Divinum Officium recitet, Missam audiat, & similia; in quantum profectum spirituales subditarum concernunt.

204. Similiter nec posse præcipere in virtute sanctæ obedientiæ, Nomine Christi, in virtute Spiritus

sancti; quia est usus jurisdictionis spiritualis, quam non habet.

205. Unde si Abbatissa præcipiat sibi peccato Moniali, ut recitet Divinum Officium, si Monialis omittat semel, aut bis, non peccabit graviter ex vi præcepti Abbatissæ, sed ex vi præcepti, quod aliunde omnes Moniales ligat; quia Abbatissa solum præcipere potest talem recitationem ob finem temporalem, nempe ob bonam Monasterii gubernationem, in ordine ad quam omittit Officium semel, aut bis, est materia levis. Si verò id præcipiat Prælati regularis suo subdito, si subditus omittat semel, peccabit mortaliter; quia finis Prælati regularis potest esse spiritualis, nempe profectum spiritualis sui subditi, in ordine ad quem omisio unius officii est materia gravis.

206. Abbatissa igitur est solum executrix regularum, & tantum imponere potest præcepta illa, quæ conducunt ad rectam Monasterii gubernationem in pace, & sine scandalis. Prælati verò regularis potest in suis præceptis etiam profectum spirituale suorum subditorum intendere: adeoque potest ea omnia præcipere, quæ ad majorem eorum profectum conducunt, dummodo non sint supra, nec præter Regulam, sed directè, aut indirectè ad illam pertineant. Ita Pelliz.

207. Dico, Abbatissam, seu Priorissam posse suis Monialibus præcipere in virtute sanctæ obedientiæ, & præcepta formalia, ac spiritualia imponere, quæ in conscientia graviter, aut leviter obligent juxta gravitatem, aut levitatem materiæ. Melphi in com. cap. 11. *stat. 7. assert. 11.* Caltrop. *rom. 3. art. 16. disp. 4. p. 2. num. 3.* Rodr. Lezana, & alii apud Dianam *par. 5. tract. 9. ref. 16.*

208. Ratio est primò; quia officium Abbatissæ est officium Ecclesiasticum, quod si pretiò comparatur, erit Simonia, qualis non esset, si nulla potestas spiritualis ei esset annexa.

209. Secundò; quia Abbatissa, utpote femina, solum est incapax jurisdictionis, & potestatis spiritualis, quæ spectat ad claves, & dependet ab ordine, qualis est potestas censuras ferendi, absolvendi, benedicendi, &c.

Potestas autem, & jurisdicção præceptiva, & correctiva non spectat ad claves, nec dependet ab ordine, sed est superioritati annexa; unde in ordine Minorum etiam competere potest laicis; quia possunt ibi esse Guardiani.

210. Nec est repugnans, quia spiritualis; nam (ait Melphi) de facto gratiam, characterem baptismi, & habitus infusus, qui spirituales sunt, recipit; sicque (ex disparitate non assignanda) erit capax potestatis jurisdictionis spiritualis correctivæ, quoniam ejus usus, non est usus clavium, nec dependet ab ordine. Tum quia Moniales auctoritate Apostolica professionem emittunt, & obedientiam vovent, ac Regulæ observantiam in manu Abbatissæ.

211. Non dicas cum Pelliz. cit. Moniales ei pro-

mittere obedientiam, cujus est capax nempe ut matrifamilias, & quoad ea, quæ ad rectam gubernationem Monasterii spectant; atque etiam, si spiritalia Abbatissa præcipiat, v. gr. recitationem officii, Missæ auditionem, &c. illa præcipere, non ob finem spirituale, sed ob temporalem Monasterii spectant.

Non enim iuvat, quia gratis dicitur: Nam in manu Abbatissæ professionem emittunt, & obedientiam vovent absolute, absque ulla restrictione. Et talis emissio professionis, & voti magis principaliter, non finem temporalem, sed spirituale, nempe Religiosarum spirituale profectum intendit: hic est finis institutionis Religionum utriusque sexus.

212. Illud tamen est notandum, utramque potestatem præcipiendi, tam temporalem, ut matrifamilias, quam spirituale correctivam, ut Superiorissa, esse subordinatam Superiori majori, nempe ordinario. Unde, si hic ei imposuerit, ut ipso inconsulto, præcepta non imponat, non potest, eo inconsulto, imponere. Quod valet Ordinarius facere; quia in præceptis imponendis requiritur eximia prudentia; quæ non solet in mulieribus reperiri. Vide num. 151.

QUÆRES VI:

213. An Declarationes S. Congr. Conc. Trid. in authentica forma exhibita habeant vim legis?

Prima opinio tenet, non habere vim legis, ac proinde non tollere probabilitatem opinionis oppositæ, sed solum esse magnæ autoritatis. Verri-cellii tr. 2. q. 6. Diana p. 1. tr. 10. ref. 29. Bonac. de Legibus, disp. 1. q. 1. p. 8. n. 4. Port. ver. Cardinalium Declarationes, & alii multi apud ipsos. Quorum ratio præcipua est; quia hæ declarationes non publicantur; non enim affiguntur ad valvas in locis publicis, ut fit in Constitutionibus Apostolicis, sed solum traduntur partibus, quarum interest, sigillo, & subscriptione munitæ: Et de essentia legis (ex pluribus iuribus) est promulgatio, ita ut ante illam lex obligare non possit.

214. Secunda Sententia, quam sequor, docet habere vim legis, ac proinde obligare in utroque foro. Rod. QQ. Reg. tom. 1. q. 11. art. 2. Miranda in Man. tom. 2. q. 26. art. 11. Caltrop. tom. 2. tract. 3. disp. 5. p. 3. §. 1. num. 6. Fagnanus lib. 1. Decret. cap. Quoniam 13. de Constit. à num. 6. & alii permulti apud eos.

215. Ratio est, quia hæ declarationes fiunt autoritate Papæ, & illo consulto, videlicet autoritate à Papæ ipsis Cardinalibus tradita interpretandi Decreta Concilii, ipso consulto, ut constat ex Bullis Pii IV. Benedictus Deus, 5. Jan. 1563. Sixti V. Immensæ, 5. Dec. autem Patri, 21. Jan. 1587. Declaratio autem legis facta ab eo, qui à Principe, seu legis conditore habet jus interpretandi, non differt à lege declarata. Leg. Hominis, & rei, §. Verbum ex legibus, ff. de Verb. signif. l. Qui testamentum, §. Mulier, verb. Argumento, ff. de Testamento.

216. Declarationes igitur Sac. Congr. Concilii nihil aliud substantialiter sunt, quam ipsa Decreta Concilii ex se obscura, dubia aut male intellecta, ac proinde eandem vim habent, quam ipsa decreta. Cum igitur Decreta habeant vim legis in utroque foro obligantis, ita, & ipsæ declarationes; nam qualitates omnes legis declaratae censentur inesse illius declarationi in leg. Nihil.

217. Hinc non obstat fundamentum opinionis oppositæ; quia hæ declarationes non sunt novæ leges, sed ipsæ leges Concilii. Nec obligatio ad culpam, & poenam oritur ex ipsa lege declarante, sed ex lege declarata; & ideo non exposcunt solemnitatem publicationis; sed sufficit illa, quæ facta fuit in ipsius legis editione.

218. Cæterum (ut advertit Fagnanus) ipsa Congregatio Concilii, quando vult novam legem condere, eam prius à Summo Pontifice approbatam, & roboratam solemniter publicare facit, ut patet in Decreto de Apostatis, & excois. De rebus Regularium non alienandis. De celebratione Missarum, &c. Non sic in legis declaratione; quia hæc non facit novum jus, sed quod prius erat, manifestat.

219. Illud certum est, Declarationes, seu Decreta S. Congr. Concilii non obligare, nisi consentent authenticæ; ex Decreto ejusdem Sac. Congr. Concilii apud Lantuziam in Theatro regul. verb. Congregationis Concilii Decreta, ut sequitur.

Sacra Cong. Concil. ex speciali jussu Urbani VIII. mandat, & præcipit hujusmodi declarationibus, tam impressis, & imprimendis, quam manuscriptis, nullam fidem esse in iudicio, vel extra, à quoquam adhibendam, sed tantum illis, quæ in authentica forma, & solito sigillo, & subscriptione Eminentiss. D. Card. Praefecti, & Secretarii ejusdem Congregationis pro tempore existentium, munitæ fuerint. Die 9. Aprilis 1621. prout in Regesto hujus Congregationis, fol. 124.

220. Idem disponit S. Congr. Rituum pro Decretis ejusdem S. Congr. Rituum.

M E T U S

221. **G**ravis cadens in virum constantem: metus inquam, aut periculum non levis, sed gravis damni, nempe vitæ, mutilationis, infamiae, aut jacturæ bonorum, qui non leviter, sed probabiliter, & prudenter, timetur, excusat à præcepto positivo, sive humano, sive divino; similiter, & gravis difficultas, aut urgens necessitas, de qua in præceptis particularibus; quia leges positivæ etiam divinæ, sunt accommodatæ humanæ conditioni, juxta illud Matth. cap. 11. Jugum meum suave est, & onus meum leve.

222. Hinc in tali periculo, aut metu, vel urgente necessitate, non tenemur ad jejunium, ad auditionem Missæ die festo, ad integritatem materiale confessionis, ad solutionem decimarum, ad non communicandum cum excommunicato vitando, &c.

223. Non excusat autem, si id cedat in majus Rei-

Rei-

Reipublicæ damnum, aut si ad transgressionem legis cogamur in contemptum Legislatoris, Religionis, vel Fidei; tunc enim ad observantiam legis tenemur, etiam cum periculo vitæ; quia bonum publicum est præferendum privato, & contemptus legis, aut fidei est ab intrinseco malus. Constat exemplo Eleazari Machab. lib. 2. cap. 6. Vide dicenda de charitate, & tom. 2. num. 420.

224. Eadem ratione metus gravis non excusat à præcepto positivo divino respiciente bonum commune status Ecclesiæ, qualia sunt omnia præcepta positiva Christi ad administrationem Sacramentorum pertinentia, ut est sigillum confessionis, consecratio in duplici specie, confectio Sacramentorum secundum debitam materiam, & formam.

225. Item non excusat à præcepto naturali negativo prohibente rem ab intrinseco malam, & quæ nulla valeat ratione honestari; quia hæc non potest per metum malitia spoliari; hujusmodi sunt odium Dei, negatio etiam purè externa fidei, mendacium, pollutio voluntaria, accessus ad non suam, occisio directa innocentis, &c. unde ob metum mortis non licet mentiri, &c.

226. Occisio indirecta innocentis potest sæpè excusari, ut evenit in eo, qui occidit agredientem injustè; in milite, qui justè bellum gerens, emittit globum tormentarium, & interficit simul cum hostibus pueros innocentes, & in eo, qui fugiens persequentem, puerum innocentem, quem vitare non potest, conculcat in via; in his namque, & similibus casibus excusatur à culpa, & honestatur occisio innocentis; quia non alterius occisio, sed propria vitæ, quæ alienæ prævalet, justa defensio intenditur; per accidens autem contingit mors innocentis.

227. Eadem ratione metus gravis nedum non excusat à culpa committentem, sed neque proximè cooperantem ad actiones intrinsece malas, & quæ nulla valent ratione honestari. Hinc Innoc. XI. damnavit Prop. 51. Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandum virginem, &c. non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta, ne à Domino male tractetur, ne torvis oculis aspicatur, &c. Vide Prop. 51. pag. 5.

228. Ubi Pontifex supponit, famulum esse scientem mali, & non eum damnat in dubio, nam in dubio mali possessio stat pro innocentia, & ex jure quilibet est præsumendus bonus, nisi certò constet, quod sit malus.

229. Uterius proposito metum notabilis detrimenti explicat, videlicet, ne à Domino male tractetur, ne torvis oculis aspicatur, ne domo expellatur. Unde in terminis propositionis damnata non videtur comprehendi metus notabilioris detrimenti, puta assiduarum vapulationum, mortis, &c.

230. Cæterum dico, non licere famulo ob metum notabilioris detrimenti cooperari ad stuprum heri, &c. tenendo scalam, &c. quia talis cooperatio

non est remota, sed proxima, & actio illa famuli, licet in se absolute considerata sit indifferens; hæc, & nunc est proxima, & determinata ad malam: unde sicut commissio actionis ab intrinseco mala, ex nullo metu potest honestari, ita nec cooperatio proxima, & hæc, & nunc determinata ad eandem actionem ab intrinseco malam, quousmodi est stuprum, &c. quoniam actus essentialis malitiam sumit ab objecto, & in casu idem objectum ab intrinseco malum est commissio, & cooperationis proximæ objectum.

231. Dixi in n. 227. & quæ nulla valeant ratione honestari; quia dantur aliquæ actiones ab intrinseco, quæ in aliquibus circumstantiis possunt aliqua ratione honestari, in quantum amittunt rationem formalem intrinsece malam: hujusmodi est furturnum, quod est ablatio rei, invito rationabiliter dominos potest autem dari casus, ut ablatio rei non fit invito Domino, aut si invito, non rationabiliter invito, & tunc ablatio rei amittit malitiam intrinsecam furti, quia amittit rationem formalem furti, ut melius cum de furto, & restitutione; non sic est stuprum; quod quidem ita est intrinsece malum, ut nulla valeat ratione honestari.

LEX HUMANA CESSAT

232. **P**eribus modis, 1. Per dispensationem, aut abrogationem factam à Legislatore, vel ejus successore. Non potest inferior abrogare legem superioris, aut dispensare, nisi ex delegatione superioris.

Vel nisi tales sint circumstantiæ, ut habeat locum Epikæ de præsumpta intentione, & voluntate Superioris; ita ut illas Superior esset crudelis. De quo fasè dicitur de Dispensationib. in Matrim.

233. Epikæ respicit casus particulares, sicut lex communes.

234. Secundò: si cesset finis adæquatus legis; minime, si partialis. Hinc cessat obligatio correctionis fraternæ respectu alicujus persone individualæ, quando emendatio non speratur. Vide tom. 2. n. 430.

235. Tertio, per præscriptionem, aut consuetudinem in contrarium, ut à n. 244.

236. Quarto: si lex fundata in præsumptione, si de contraria veritate constat, cessat lex; quia præsumptio cedit veritati. Unde si lex sit edita ad aliquod malum vitandum, si in aliquo casu cognoscatur nullum ejus esse periculum, cessat lex Com.

CONSUETUDO

237. Est jus non scriptum ortum ex longo, & continuo usu.

Ut consuetudo habeat vim legis, requiritur, quod sit rationabilis, de consensu Principis, aut legitime præscripta. Rationabilis dicitur, si non sit contra jus naturale, divinum, contra Religionem, contra Ecclesiæ libertatem, sed de materia honesta, & utili communitati.

238. Actus, ex quibus oritur, debent esse cum frequentia, voluntarii, publici, & notorii. Quæ consue-

uetudo debet esse à toto populo, & communitate, aut saltem à majori, & saniori ejus parte frequentata.

239. Consuetudo est triplex. 1. *Secundum legem*, & hæc dicitur *optima legum interpret.* 2. *Præter legem*.

3. *Contra legem*.
240. *Consuetudo præter legem*. Est, quæ novam obligationem inducit. Ad hanc, ut ad mortale obliget, requiritur, quod sit introducta à toto populo, aut majori, & saniori ejus parte cum animo se obligandi ad mortale. Hinc consuetudo abstinenti à lacticiniis die Sabbati non obligat ad mortale; quia licet sit communis, non fuit introducta cum intentione, & animo se obligandi ad mortale, ut constat ex communi Doctorum mente, cui non obstat contrarius sensus plurium; quia non est sensus saniorum, sed plebis, simplicium, & mulierum.

241. Insuper requiritur præscriptio, ad quam exposcitur, & sufficit decennium, si sit consuetudo civilis, siue Canonica, seu Ecclesiastica, etiam si princeps sit absens.

242. *Consuetudo contra legem*. Est abrogativa, & destructiva legis. Non potest dari contra legem divinam, jus divinum, contra jus naturale, & gentium; quæ si detur, dicitur abusus, & corruptela extirpanda.

Hinc contra vota non potest dari præscriptio, quia licet importent obligationem humanam ab homine factam, concernunt jus divinum, cum *Votum sit promissio facta Deo*.

243. Potest autem dari (si habeat conditiones requiritas) contra leges civiles, Ecclesiasticas, & Canonicas, contra impedimenta dirimentia de jure humano, contra ritus Sacramentorum, minimè contra horum substantiam. Mendo in *Epit. ver. Consuetudo*, n. 20. Gobat tom. 1. tract. 9. n. 23.

244. Hæc potest dupliciter introduci. 1. Per viam *Conventiæ* ex consensu saltem tacito Principis, seu Legislatoris, eo scilicet sciente, & tolerante, cum faciliter contradicere posset, si vellet. Et tunc non requiritur rigorosum tempus præscriptionis, sed sufficit, quod tanto tempore consuetudo sit continuata, quantum viris prudentibus sufficit, ad rationabiliter judicandum, Principem in eam consensisse.

245. Hac ratione, ut lex dicatur non usu recepta, nec inde acceptata, & non obligare, non requiritur decennium, sed sufficit, quod non fuerit observata, sciente superiore, seu Legislatore tolerante, & non contradicente; cum faciliter posset. Verricelli tr. 3. q. 2. n. 32. & tract. 8. quæst. 52. n. 9.

246. Secundo. Per viam *Præscriptionis*: videlicet ignorante, & nesciente Principe. Et tunc, ultra recentitas conditiones, requiritur tempus decem annorum contra legem civilem. Quadraginta verò annorum contra legem Canonicam, & Ecclesiasticam.

Consuetudo

247. Potest tollere pœnam, imò irritationem actus, & non obligationem legis quoad culpam. Hac ratione plures pœne sunt abrogatæ. *Pirhing. lib. 1. tit. 4. de Consuet. s. 8.* quia tantum potest consuetudo, quan-

tum lex scripta, si requisitas habeat conditiones.

248. Lex, si exprimat, quod non possit per consuetudinem contrariam abrogari, non potest per eam derogari; quia non censetur consuetudo honesta, quæ sit prohibita. Solum potest derogari, si circumstantiæ legis sin mutata, ut prudenter judicatur, Legislatorem consentire in consuetudinem eam derogantem. *Vide num. 197.*

249. Per legem universalem non derogatur consuetudo, nisi de ea fiat expressa mentio, sicut nec privilegium.

250. Nec consuetudo immemorabilis (*illa scilicet de cuius initio non extat memoria hominum*) derogatur per legem derogativam consuetudinis, nisi de ea fiat specialis mentio. Quod Gonzalez ad Reg. 8. *Cancel. Glossa 33. n. 2.* Barbol. *de Clausulis, claus. 87. n. 8.* & Anton. à Spir. *S. consil. 2. num. 17.* dicunt esse verum, quando ratio, & finis derogationis consuetudinis, non est idem in consuetudine immemorabili, quam in memorabili.

251. Si consuetudo contra legem consistat in omissione actus, ut præscribit contra legem, non sufficiunt *actus negativi*, quatenus scilicet, nunquam se obtulit occasio exequendi actus legis; sed requiruntur *actus positivi*, quatenus se obtulit occasio exequendi actus legis, & hoc non obstante omissione. *Mendo ver. Lex.*

QUÆRES:

252. An ad derogandum legi per consuetudinem requiritur bona fides?

Certum est, non requiri bonam fidem, si sit fermo de consuetudine introducta per viam *Conventiæ*; quia tunc derogatio legis non procedit ab ipsis actibus contrariis, qui quidem facti cum scientia legis contrariæ, in principio, in fieri consuetudinis fuerunt mali; sed consensu saltem tacito Legislatoris, qui sciens, & potens faciliter contradicere, si vellet, tolerat, & non contradicit.

Sed difficultas est de derogatione per viam *præscriptionis*.

253. In qua re aliqui apud *Pirhing. lib. 1. tit. 4. de Consuet. s. 8.* tenent, non requiri bonam fidem; quia sicut consuetudo, ut obliget, requirit, quod sit introducta animo obligandi, ita pariter, ut derogat legem, requirit, quod sit introducta animo eam derogandi, & consequenter cum cognitione legis, & cum scientia, quod actus sit contra legem, cum autem bona fides excludat scientiam; sequitur, quod abrogatio legis per consuetudinem non compatitur eum bona fide.

254. Dico: Abrogatio legis per consuetudinem introductam per viam puræ præscriptionis non potest haberi sine bona fide. *Pirhing. cit.* & probabilior Sententia. Probat: quia possessor male fidei non potest præscribere, nam ad præscriptionem requiritur bona fides.

255. Ad hoc igitur, ut abrogatio legis habeatur per viam præscriptionis, requiritur bona fides, aut quod

quod cum mala fide sit conjuncta convivenia Principis, videlicet, consensus saltem tacitus, aut rationabiliter præsumptus Legislatoris. *Vide num. 167.* Gobat tom. 1. tract. 9. num. 24. Sæudet: Ablatio rei facta scienter non est legitima, nec excusat à restitutione, nisi habeatur consensus, saltem rationabiliter præsumptus, domini, quo removeatur à linea furti rei alienæ: igitur ablatio legis facta scienter non est legitima, nec excusat ab observantia, nisi habeatur consensus saltem rationabiliter præsumptus, Legislatoris, quo removeatur à linea furti juris alieni.

256. Hinc sequitur, quod in casu consuetudinis introductæ per viam puræ præscriptionis non derogatur lex à principalibus, qui mala fide contra legem egerunt, sed à successoribus, qui quidem agunt contra legem bona fide, putantes se non teneri eam legem servare, cum videant illam à suis antecessoribus non observatam: quilibet enim præsumendus est bonus, nisi certò constat, quod sit malus.

De legibus agunt Scotus in 4. *dis. 3. q. 4. lit. B. d. 4. q. unic. & alibi.* Maltrius in *Theol. Mor. disp. 2.* Diana p. tract. 10. & alibi. Joan. de la Cruz *verd. de Legibus.* Bonac. tom. 2. pag. 2. Tamb. tom. 2. de *Meth. Missæ, lib. 3. cap. 1. s. 8.* Busemb. lib. 1. tr. 2. Cardenas in *Crisi Theol. tr. 3. dis. 32. & 34.* & Fagnanus *cit.* Gobat pluribus in *locis* Caltrop. tom. 1. tract. 3.

SACRA PœNITENTIARIA.

257. *Instructio Parochorum, & aliorum Confessariorum pro Casibus, quorum Absolutio, vel Dispensatio spectat ad Sacram Pœnitentiariam, seu ad Sedem Apostolicam.*

CUM sciam multos inter Christi Fideles utriusque sexus ubique locorum existentes Censuris, Irregularitatibus, Impedimentis Votorum, & Matrimonii, aliisque hujusmodi casibus ad Sacram Pœnitentiariam, seu Sedem Apostolicam spectantibus respectivè irretitos diu permanere, imò interdum miserè perire, tanti mali causam ex his fontibus provenire comperi.

Primo: Quia Parochi, vel alii Confessarii, in quorum manibus hujusmodi Pœnitentes veniunt; ii præsertim, qui ruri, & in pagis extra Civitates habitant, sæpissimè nesciunt, ad quem in Urbe pro remedio confugiant, qui, vel absolutionis, vel dispensationis Litteras à Sacra Pœnitentiaria obtinere iis procurat. Unde fit, ut hac cura deposita, Pœnitentes, vel ad Episcopos, vel ad alios mittant, ad quos isti præ rubore, ac verecundia, (Fœminæ præsertim) accedere ventur.

Secundo: Alii verò, qui suos habent Romæ Procuratores, tantam pecuniæ vim pro expensis exigunt, ut hi præ inopia tantis sumptibus imparibus omnino recedant; & fortè sibi persuadent, (quod longè pejus esset) Sacrum Tribunal Pœnitentiariæ pro dictis Litteris aliquid lucrui reportare.

Tertio: Facit etiam nonnullorum Confessariorum incogitantia, ut gratiæ obtentæ irritæ sint, quia ca-

sus, & casuum circumstantias necessariò explicandas malè interdum exponunt: quo fit, ut litterarum Executores, præmissis Pœnitentium examine, rem aliter se habere, quam exposita fuerit, comperiant, ac proinde dictas litteras exequi non possint. Unde Pœnitentes quasi desperati pro novæ gratiæ impetratione remedio privati manent.

Quarto: Accidit etiam non raro, ut Pœnitentes, obtentis litteris, non possint in suis pagis facile reperire Doctorem Theologiæ, vel Sacrorum Canonum (his enim ut plurimum litteræ Sacræ Pœnitentiariæ inferibuntur) aut saltem ille suspectus sit, nec etiam in vicinia eos, quippe qui procul absunt, difficile adire possint: Unde litteræ suo carent effectu, ac miserè Pœnitentes in suis foribus perseverare coguntur.

His præmissis, cum certum sit, Sacræ Pœnitentiariæ Tribunal salutem dumtaxat animarum intendere, & omnia gratis concedere; exillimavi, Parochis, & Confessariis aliquot capita à me proponi pro remedio indicatorum incommoedorum.

Primo: Ubi accedit aliquis ad illos casu quopiam ad dictum Tribunal pertinentem laborans, examinent diligenter Pœnitentem, ut rem totam sincerè aperiat; observent genus Censuræ, scrutentur etiam facti circumstantias. Item inquirent de Pœnitente; an sit vir, aut fœmina, an Laicus, aut Clericus, an Regularis, aut Secularis; an Sacerdos, vel in ordine Sacro, aut simplex Clericus, aut Monialis, &c. Item appellent genus censuræ incurræ, & casum, ex quo incurra est, an publicus, vel occultus. Est circa irregularitatem videant, an ex delicto, & ex quali delicto, cum suis circumstantiis; an ex defectu, & ex quali defectu; an ex homicidio, aut mutilatione; an ex violatione censuræ. In Matrimonii inquirent, quale sit impedimentum; an revera occultum, an de contracto Matrimonio, vel de contrahendo agatur. Item quid causæ allegetur pro dispensatione obtinenda: (idem fiat pro votis, scilicet quid causæ pro commutatione, & ad quem effectum.) Sed præsertim de Clerici percussore disquiratur, ad Urbem pro absolutione, si accedere non valeat.

Secundo: Habita vera totius causæ noticia, scribant causam in charta, quocumque charactere, dummodo legi possit; idque, siue latina, siue qualibet alia cujuslibet Regionis nativa lingua, omissionis inutilibus, reticid etiam nomine, & cognomine Pœnitentis (quamvis nullum sit periculum rem, & personam proderi) nisi fortè ageretur de Censuris inflictis contra publicos Clericorum percussores, & duellantes in publico; tunc enim nomen, cognomen, & Diœcesim exprimat: In occultis verò per simplex N. N. proceditur, & casum sic inferiptum directè mittant per postam, seu communem Tabellarium publicum Romam Majori Pœnitentiario, in hunc modum.

Eminentissimo, & Reverendissimo D. Cardinali Majori Pœnitentiario.

Qui certè pro sua humanitate, & charitate libenter om-

omnes audiet; jubebit litteras expediri, & rescribendo mitti curabit.

Tertio: In litteris tamen Romam ad eum missis significant, quomodo, & qua via responsum mittendum sit per postam, seu communem publicum Tabellarium, terminando litteras Eminentiss. inscriptas in hunc ferè modum.

Dignetur Eminentia vestra rescribere N. N. in Civitate N. pfo tali Oppido N.

Sic autem casum proponet.

Eminentissime, & Reverendissime Domine:

N. Sacerdos contraxit Irregularitatem ex homicidio occulto, ab eo ob talem, vel talem causam clam tali modo patrato, vel procurato in persona hominis laici. Ab eo tempore non abstinuit ab exercitio Ordinem, vitandi scandali causa, vel ne se proderet; sive abstinuit, sed cum diu absque scandalo abstinere non possit; humillimè supplicat pro remedio.

N. N. contraxit matrimonium cum muliere, cujus matrem antea carnaliter cognoverat, conscius, vel nefcius impedimenti (quod occultum est) quare cum absque scandalo separari non possint; humillimè supplicat pro remedio.

N. N. Mulier emisit Votum Castitatis perpetuæ. Sed cum adit, vel futurum esse prævidet periculum incontinentiæ, humillimè supplicat pro dispensatione ad effectum nubendi.

Sed cum innumeri sint casus, in quibus supplicari debet Eminentiss. Cardinali M. Pœnitentiario, innumera quoque sunt supplicationum Exemplaria, pro quorum notitia hæc indicasse sufficiat.

Denique si in illo Oppido, seu Civitate, in qua Eminentiss. Pœnitentiario (ut profertur) scribitur, non fuerint Confessores, Doctores in Jure Canonico, vel Magistri in Sacra Theologia, vel si adsint, Pœnitens non possit de facili induci eis aperire suam conscientiam, cum jam aperuerit alicui Confessario non graduato; hoc ipsum in litteris missis ipsi M. Pœnitentiario significetur, quod idem significandum est, si Confessarius Gothicum characterem legere nesciat, quia (uti spero) de opportuno remedio providebitur.

Quod si forte aliquando tardaverit responsum Eminentiss. Majoris Pœnitentiarii; tunc poterunt Confessarii, seu Pœnitentes iterum scribere, ut si forte fuit perperita prima epistola, altera ad manus Eminentiss. Majoris Pœnitentiarii perveniat, & ex his, adjuvante Deo, præmissis omnibus incommodis providebitur, & animas fratrum nostrorum Deo nostro lucrabitur: Hortantur Parochi, & Confessarii, ad quos presentes litteræ pervenerint, suis Confessionariis illas affigere, & aliis quantum poterunt rescribendo, sivi typis mandando communicare pro animarum salute.

FORMULA I.

258. *Eminentissime, & Reverend. Domine:*

N. Sub verbo, & promissione matrimonii deofculatus est mulierem liberam, & cum ea tactibus impudicis operatus est extra vas, ob recentiam

promissionem consentiente: postea carnaliter cognovit ejus matrem conjugatam nefcius, supervenientis impedimenti; quod esse occultum: imò mater, & filia ita se habent, ut neutra sciat delictum alterius: Deinde perfectè defloravit allatam puellam sub eadem spe, & promissione matrimonii: quodque delictum etiam est occultum: modo non potest absque scandalo, & periculo vitæ, quod ex ejusdem parentibus utriusque immineret, & promissione resiliere: in quo scandalo; quia licet delictum sit omnino occultum, tota tamen vicinia putat, facta esse sponsalia, & matrimonium expectat. Non absque periculo; quia mulier relicta, & promissione frustrata facit in odium conversa, rem suis Patri, & fratribus aperire, ut novissimè in casu prostrus simili hic paucis ab hinc mensibus cum gravi, & lethali damno contigit. Item cum ei Romam accedere non permititur; tam quia est pauper; quam quia sic rem aperiret, facti verè penitens humillimè, & in Jesu-Christi visceribus supplicat pro remedio, & quancitius pro dispensatione super affinitate in primo gradu contracta, ad effectum contrahendi matrimonium cum eadem, cui illud promissum; nam ex mora, grave, & certum ei vitæ periculum imminet. Dignetur Eminentia vestra rescribere N. N. In Civitate N. Interim Orator ad Eminentiam vestram pedes humiliter provolutus, & pro ejusdem incolumitate precans silet. N. die 12. Julii 1702.

FORMULA II.

259. *Eminentissime, &c. ut supra.*

N. Contraxit sponsalia cum muliere libera, quam consentientem prius sub spe matrimonii defloraverat, cujusque matrem, & sororem conjugatas antea carnaliter cognoverat, conscius impedimenti, quod est occultum; ac proinde cum absque scandalo, & valdè gravi vitæ periculo, quod ex ejusdem parentibus immineret, & sponsalibus resiliere, vel in longum matrimonium protrahere minimè possit, atque ei Romam accedere haud permittitur; facti verè penitens humillimè, & in Jesu-Christi visceribus supplicat pro remedio, & quancitius pro dispensatione super affinitate ex duplici parte in primo gradu contracta, ad effectum contrahendi matrimonium cum eadem, cum qua præmissa sponsalia inivit. Dignetur, &c. ut supra.

FORMA DISPENSATIONIS

S. Pœnitent.

260. N. S. Romanæ Ecclesiæ Presbyter Card. Discreto viro Confessori Magistro in Theologia, vel Decretorum Doctore, ex approbatis ab Ordinario; per Latorem præsentium ab infra scripto specialiter eligendo, salutem in Domino.

Ex parte Latoris præsentium Nobis oblata petitio continebat: quod ipse alias in facie Ecclesiæ matrimonium contraxit, & successivè consummavit cum muliere, cujus sororem prius carnaliter cognoverat. Cum autem, & sicut eadem petitio subjungebat, dictus La-

tor,

EXPOSITIO.

tor, propter impedimentum ex præmissis proveniens, nequeat in dicto matrimonio remanere absque Sedis Apostolicæ dispensatione, & separatio inter ipsum, & dictam mulierem fieri non possit absque scandalo, ad id vitandum, ac pro sua conscientia quiete cupit Lator; à præmissis, quæ occulta sunt, & de quibus plurimum dolet, per Sacra Pœnitentiariæ officium absolvi, secumque desuper dispensari: Quare supplicari Nobis fecit humiliter, ut sibi super his de opportuno remedio providere dignemur. Nos igitur, qui Pœnitentiariæ D. Papæ curam gerimus, supplicationibus hujusmodi inclinati, auctoritate Apostolica Nobis specialiter concessa discretioni tuæ committimus: quatenus, si est ita, dictum Latorem, audita prius ejus sacramentali confessione, à quibusvis sententiis, censuris, & pœnis Ecclesiasticis, quas propter præmissa quomodolibet incurrit, ab incellu, & excessibus hujusmodi absolvas hac vice in forma Ecclesiæ consueta: injuncta inde ei pro tam enormis libidinis excessu, gravi penitentia salutari, ac Sacramentali confessione peccatorum suorum, singulis scilicet mensibus, ut minimum semel, & quoties animæ suæ saluti expedire judicaveris: Et aliis, quæ fuerint de jure injungenda. Demum, dummodo impedimentum ex præmissis proveniens sit occultum, & separatio inter Latorem, & dictam mulierem fieri non possit absque scandalo; ex cohabitatione verò, de incontinentia probabiliter timendum esse, tibi visum fuerit, & aliud canonicum non obstat: cum eodem Latore, ut dicta muliere de nullitate prioris consensus certiorata, sed ita cautè, ut Latoris delictum nusquam delegatur, matrimonium cum eadem, & uterque inter se de novo, secretè, ad evitanda scandala, præmissis non obstantibus, contrahat, & in eo postmodum remanere licitè valeant, misericorditer dispenses, prolem susceptam, quæ sit, & suscipiendam exinde, legitimam decernendo, in foro conscientia, & in actu sacramentalis confessionis tantum, & non aliter. Ita quod hujusmodi absolutio, & dispensatio in foro judicario nullatenus suffragentur, nullis super his adhibitis testibus, aut litteris datis, seu processibus confectis, sed præsentibus laniatis, quas sub pœna Excommunicationis latæ sententiæ laniare tenearis, ita ut nullum illarum exemplum extet; neque eas Latori restituas, quod si restitueris, nihil ipsi præsentis litteræ suffragentur. Datum Romæ apud S. Petrum sub sigillo officii Pœnitentiariæ, 13. Julii. Pontificatus SS. Dñi. Nostri, anno. . .

261. **I**N qua re Innoc. XI. per Bullam incip. *Exponi Nobis*, editam die 27. Novembr. 1679. concedit Lectoribus Jubilarii Ordinis Minorum de Observantia S. P. Francisci, ut litteras Pœnitentiariæ Apostolicæ Doctoribus Artium, seu Magistris in Sacra Theologia directas, recipere, aperire, & executioni mandare possint, & valeant.

Insuper ipse executor debet esse Confessarius approbatus ab Ordinario loci, ubi est dispensaturus, quia dispensare debet in ipsa confessione, in qua examinare prius debet veritatem expositoris.

262. Pro forma absolutionis. Postquam dixit: *Absolvo te à peccatis tuis*: addat: *& eadem auctoritate declaro te in dicto matrimonio manere, & debitum conjugale reddere posse, & debere, nec non dispenso tecum, ut idem debitum etiam exigere licitè valeas, in nomine Patris, &c.*

Si absolvi debeat ab aliqua excommunicatione, suspensione, &c. dicat: *Ego te absolvo à vinculo excommunicationis, &c. quam incurristi, &c. propter hanc causam N. (si sit excommunicatus, addatur): & restituo te Sacramentis Ecclesiæ, & Communioni Fidelium; (Si sit suspensus) executioni tuorum ordinum, vel officiorum, vel beneficiorum, in nomine Patris, &c.*

263. Dispensatio peracta, debet lacere litteras, præsertim sigillum, ut ad probandum servare non possit, aliàs excommunicationem majorem incurrit. *Busemb. lib. 1. tract. 2. cap. 4. post dub. 4. Appendix. Tamb. tom. 2. pag. 14. vid. tom. 1. De Prudentia Confess., & de Imped. cognationis, in linea transv. in distantia inæquali.*

264. Dispensatus per Sacram Pœnitentiariam in voto castitatis ad matrimonium contrahendum, si dispensatio sit limitata, v. gr. ad matrimonium semel contrahendum, seu cum Berta tantum &c; tunc, ea mortuà, redit obligatio voti, at cessat onus penitentia: salutaris in dispensatione imposita; quia penitentia est substituta loco voti; & accedente principali, cessat substitutum. Si verò est illimitata, tenetur eam continuare; quia per extinctionem obligationis voti factam per dispensationem continuatur substitutum, & subrogatio.

265. Pro dispensatione super impedimentis dirimentibus matrimonium, si non sint occulta, sed publica, recurrendum est ad Datarium Romæ, exponendo casum, & paupertatem, si sint pauperes.

